

Kommittémotion

Motion till riksdagen 2017/18:3579

av **Robert Hannah m.fl. (L)**

Liberal konsumentpolitik och politik mot överskuldssättning

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om nytt konsumentpolitiskt mål och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om konsumentens rättigheter på nätet och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om konsumentvägledning och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utökat uppdrag till Konsumentverket avseende konsumentmakt för personer med funktionsnedsättning och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om oseriösa förmedlingstjänster och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ursprungsmärkning och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om europeisk konsumentlagstiftning och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om korporativt sammansatt forum för miljösmart konsumtion och livsstil och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skuldsaneringslagen och tillkännager detta för regeringen.

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skärpta regler om kreditprövning vid snabblån och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skärpta regler om marknadsföring av snabblån och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skärpta regler om kreditgivning i form av snabblån och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skärpta regler om möjligheten för kreditgivare att vända sig till Kronofogdemyndigheten och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av den civilrättsliga regleringen av ocker och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av den straffrättsliga regleringen av ocker och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skärpta regler gällande lotter sålda på kredit och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skärpta konsekvenser för lotterianordnare som bedriver vårdslös försäljning av lotter på kredit och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om bättre skydd mot falska konkursansökningar och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Den liberala synen på konsumentpolitiken är att individen ska ha makt och möjlighet att fatta välgrundade beslut utifrån sina egna önskemål. Inget annat samhällssystem än den fria marknadsekonomin, med tydliga spelregler och fungerande konkurrens, ger möjlighet till detta.

För att konsumenten ska ha möjlighet att utöva sin konsumentmakt krävs också kunskap, samt en fri och öppen granskning där marknadsaktörer granskas och där oseriösa företag avslöjas. Det förutsätter i sin tur att konsumenterna har god tillgång till information. Staten ska ge konsumenterna goda möjligheter att göra sina egna val och vara medvetna om konsekvenserna av dem, men staten ska däremot inte bestämma vilka val konsumenterna ska göra.

Konsumentpolitiken griper in i många andra områden, från konkurrenspolitik och företagarfrågor till miljö- och hållbarhetsfrågor. Alla dessa dimensioner behöver vara närvarande i konsumentpolitiken, men konsumentpolitiken kan inte reduceras till att enbart vara funktioner av dem. Det som motiverar en särskild konsumentpolitik, nu och i framtiden, är att möjliggöra för konsumenter att agera självständigt och ta egna beslut på en öppen marknad.

När människor skuldsätter sig långt över gränsen för vad som är möjligt att återbetala leder detta, förutom de ekonomiska skadeverkningarna, till stora frihetsförluster. Den som är fast i skuldfällan måste få bättre möjlighet att ordna upp sin tillvaro och återfå kontrollen över sitt eget liv. Vissa förbättringar av lagstiftningen har gjorts på senare år, men mer behöver göras. Oseriös kreditgivning ska motverkas effektivt.

Det konsumentpolitiska målet

Maktdimensionen är utgångspunkten för Liberalernas konsumentpolitik. Politikens uppdrag är att stärka konsumentens ställning på marknaden och därmed öka hennes makt.

Här finns en tydlig skillnad mellan den liberala konsumentpolitiken och den mer kollektivistiska syn som regeringen ger uttryck för. Det nuvarande konsumentpolitiska målet skiljer sig från det som gällde under den tid då Liberalerna hade regeringsansvar för konsumentpolitiken på så sätt att alla hänvisningar till den enskilda konsumenten och hennes konsumentmakt har tagits bort.

Det nu gällande målet för konsumentpolitiken handlar om väl fungerande konsumentmarknader och en miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbar konsumtion. Det konsumentpolitiska mål som fastställdes under den tid då Liberalerna ansvarade för konsumentpolitiken gick ut på att konsumenterna ska ha makt och möjlighet att göra aktiva val.

Skillnaden i synsätt får konsekvenser för den politik som förs. Vi liberaler vill stärka den enskilda människans ställning på marknaden, och den enskilda människans möjligheter att fatta upplysta beslut utifrån sina egna prioriteringar. Med det nuvarande konsumentpolitiska målet reduceras politikområdet i stället till att bli ett miljö- och hållbarhetspolitiskt instrument för att få konsumenter att fatta rätt beslut.

Naturligtvis är hållbarhetsdimensionen högst närvarande i konsumentpolitiken liksom i andra delar av samhället. Men det som motiverar att konsumentfrågorna är ett eget politikområde är konsumentmakten och konsumentens ställning – annars hade lika

gärna marknadstillsynen kunnat ses som en del av näringspolitiken och hållbarhetsfrågorna som en del av t.ex. miljöpolitiken.

Vi anser därför att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag till nytt konsumentpolitiskt mål som tar sin utgångspunkt i konsumentmakten.

Konsumentens rättigheter på nätet

Som konsumenter utför vi allt större del av våra inköp via nätet. Näthandeln innebär stora fördelar för konsumenten, t.ex. ett större utbud och bättre möjlighet att jämföra priser. Men den snabbt ökande andelen inköp via nätet gör också att konsumenterna lämnar ifrån sig allt mer uppgifter om sig själva och sina konsumtionsmönster, uppgifter som är mycket eftertraktad information för företagen. En omfattande vidareförsäljning av sådan information sker mellan företag på ett sätt som är omöjligt för konsumenterna själva att överblicka. Sammantagen ger denna information mycket stora möjligheter att kartlägga individers liv och tillvaro.

Många företag som tillhandahåller gratistjänster på nätet begär i utbyte tillgång till information om vad konsumenterna gör. Detta får stora följder för den enskildes integritet. Företag som erbjuder kostnadsfria e-post-konton kan till exempel i gengäld skanna innehållet i den post som skickas till eller från kontot, för att på så sätt anpassa den reklam som visas för konsumenten. Samma sak gäller många sociala nätverkstjänster. För att ansluta sig till sådana tjänster måste den enskilde lämna sitt samtycke till detta, men de flesta konsumenter har ingen chans att överblicka vilken information som lagras om dem, och hur den sprids vidare. Detta skapar en väsentlig obalans i relationen mellan företagen och den enskilde konsumenten.

Liberalerna anser att konsumenters integritetsskydd behöver förstärkas. Lagstiftningen behöver förtydligas så att konsumenterna får ett fullgott skydd för sina personuppgifter vid näthandel. Företag behöver givetvis kunna spara uppgifter om sina kunder, men det behövs ett starkare skydd vad gäller vilken typ av uppgifter som får sparas och hur länge detta får ske utan att konsumenten förnyrar sitt medgivande.

Vi anser att lagstiftningen behöver skärpas så att konsumenter får tydligare insyn i vilka uppgifter om dem som lagras, och hur den används. De behöver också få bättre möjlighet att få dem raderade i samband med att de säger upp tjänsten i fråga. Särskilt viktigt är detta när det gäller integritetskänslig information som innehåll i e-post och meddelanden på sociala nätverk.

Konsumentskyddet för barn behöver också förbättras när det gäller nättjänster. På nätet förekommer mycket marknadsföring direkt riktad till barn som inte hade varit

möjlig i andra medier, bland annat i så kallade freemium-tjänster (det vill säga bastjänster utan särskild kostnad). Skyddet mot marknadsföring direkt till barn på nätet behöver förbättras, och Sverige bör också arbeta på den europeiska och internationella arenan för detta.

Konsumentvägledning

Den nationella konsumentupplysning som vi arbetat för i regeringsställning nu är i drift hos Konsumentverket. Det är viktigt att denna upplysningstjänst fungerar som en förstärkning av det totala utbudet av konsumentvägledning i Sverige. I de flesta kommuner finns lokal vägledning som fyller en värdefull funktion och som också når ut till andra konsumentgrupper än de som aktivt söker upp Konsumentverkets upplysningstjänst. På olika håll anlitas också enskilda utförare för vägledning.

Det är angeläget att fortsätta arbeta för att utveckla metoder att nå ut med konsumentvägledning till alla konsumenter och att det finns tillgång till information på olika språk. Vägledning behöver också vara tillgänglig för personer med olika former av funktionsnedsättning.

Stärkt konsumentmakt för personer med funktionsnedsättning

Personer med funktionsnedsättning har ofta sämre möjligheter än andra att utöva sin konsumentmakt. Det kan handla om bristande fysisk tillgänglighet i butikslokaler, men det handlar lika mycket om att viktig konsumentinformation inte är åtkomlig via kanaler som alla kan använda sig av. Ny teknik, ökad kunskap och vanlig eftertanke är alla faktorer som behövs för att åstadkomma en positiv förändring.

Liberalerna vill höja ambitionerna inom den statliga funktionshinderspolitiken, och detta syns också på konsumentpolitikens område. Vi vill att Konsumentverket får ett utökat och breddat uppdrag att stärka konsumentmakten för personer med funktionsnedsättning. För undvikande av missförstånd vill vi understryka att yrkandet i denna motion avser det formella regeringsuppdraget. I Liberalernas budgetmotion återfinns vårt förslag till finansiering av uppdraget.

Stödet till konsumentorganisationer

De oberoende konsumentorganisationerna spelar en avgörande roll för att ta tillvara konsumenters intressen i samhället och på marknaden. Regeringen föreslår en höjning av stödet till konsumentorganisationer, vilket är välbehövligt och ligger i linje med vad Liberalerna länge verkat för. Vi är dock kritiska till att regeringen öronmärker vissa

anslag för särskilda ändamål och på så sätt bedriver politisk styrning av organisationernas prioriteringar. Vi vill att konsumentorganisationer ska ha goda möjligheter att verka utan att detaljstyras av politiken, och i vår budgetmotion föreslår vi därför en höjning av det obundna anslaget till konsumentorganisationer. Vårt konkreta yrkande framgår av Liberalernas budgetmotion.

Oseriösa förmedlingstjänster

Konsumenter nyttjar mer än tidigare förmedlingstjänster för köp av tjänster och varor, många gånger utan att vara medvetna om vilken näringsidkare de i slutänden ingår ett avtal med. Förekomsten av förmedlingstjänster har blivit särskilt vanliga när det till exempel kommer till köp av resor och hantverkstjänster via sökmotorer på internet. Ett exempel är de olika söktjänster för resor som länkar konsumenter till en resebyrå som i sin tur förmedlar flygresor hos flygbolag – många gånger utan att ha kontrollerat om de flygbolag som de förmedlar tjänster hos är seriösa näringsidkare.

Liberalerna anser att utvecklingen av förmedlingstjänster ger välkomna möjligheter för konsumenterna. Genom förmedlingstjänster stärks valfriheten att ge fler alternativ för konsumenter att välja mellan. Men när branscher blir alltmer populära medför det även att oseriösa aktörer ger sig in i marknaden och utnyttjar konsumenter. Särskilt konsumentens utsatthet vid användandet av förmedlingstjänster på internet måste tas på större allvar.

Därför anser Liberalerna att regeringen snarast bör tillsätta en utredning som ska se över hur man kan motverka oseriösa aktörer inom förmedlingsbranschen och hur man kan stärka konsumenters ställning när dessa blir utnyttjade av oseriösa aktörer.

Ursprungsmärkning

Konsumentens rätt till information ska vara en ledtråd i hela processen från produktion till konsumtion. Bättre europeiska regler om ursprungsmärkning av fler livsmedelstyper gör det lättare för konsumenten att göra informerade val och därmed t.ex. välja livsmedel utifrån djurhållningsregler eller miljömässiga kriterier.

Det är dock mycket viktigt att bestämmelser om ursprungsmärkning hänger ihop med fungerande system för tillsyn och kontroll. Ur konsumentens synpunkt är ett märkningssystem som inte går att lita på ännu sämre än inget märkningssystem alls.

Europeisk konsumentlagstiftning

Liberalerna slår vakt om att konsumenter ska ha en stark ställning lokalt, nationellt och i EU. På EU:s inre marknad gynnar det konsumenterna om handel med varor och tjänster sker utan hinder över gränserna. Vi vill ha en stark och gemensam konsumentlagstiftning så att konsumenterna kan känna sig trygga i hela EU. Men detta ställer också krav på gemensamt arbete med produktsäkerhet och fortsatt harmonisering av konsumentskyddet på en hög nivå. Regeringen bör driva på för detta i EU-samarbetet.

Nej till korporativa lösningar i statens konsumentpolitik

Ett exempel på den kollektivistiska syn som i alltför hög grad vägleder regeringens konsumentpolitik är forumet för miljösmart konsumtion och livsstil. I förra årets budgetproposition uttryckte regeringen sin oro för att de insatser som görs av myndigheter, forskarsamhället, näringslivet och det civila samhällets organisationer, såväl på lokal och nationell som global nivå för att öka allmänhetens medvetenhet om miljö- och hållbarhetsfrågor ur ett konsumtionsperspektiv inte är tillräckligt samordnade.

Mot bakgrund av detta gav regeringen Konsumentverket i uppdrag att inrätta ett forum för miljösmart konsumtion och livsstil. Till detta forum skulle det i sin tur kopplas ett nätverk, vars roll inte närmare klargörs i propositionen. Regeringen framhöll i budgetpropositionen att det också skulle eftersträvas en aktiv samverkan med forskare, näringslivet, länsstyrelser, kommuner och landsting, liksom det civila samhällets aktörer, aktörer inom miljömärkningsområdet samt relevanta internationella processer. Detta forum med vidhängande råd skulle enligt regeringen tilldelas uppgiften att agera samordnare och pådrivare i arbetet mot att nå hållbara konsumtionsmönster.

Liberalerna står fast vid sin kritiska inställning till detta sätt att organisera arbetet. Till att börja med kan regeringens problembeskrivning ifrågasättas. Är det viktigaste problemet på området hållbar konsumtion verkligen att olika aktörer inte erbjuds tillräcklig samordning av staten? På vilket sätt skulle statligt organiserad samordning frigöra utvecklingskraft hos de oberoende aktörer som deltar?

Vidare saknas varje form av resonemang om hur man ska kunna förebygga risken att detta statliga forum blir en spelplan för särintressen. Regeringen tycks utgå från en närmast from förhoppning om att hållbarhetsfrågornas betydelse ska göra att privata företag, branschföreningar, föreningar och lobbygrupper osjälviskt förenas i det gemensamma arbetet utan sidoblickar på vad som kan gynna den egna saken. På den

punkten tillåter vi oss att ha en avvikande uppfattning. Det finns en lång rad aspekter på hållbarhetsfrågorna där enskilda aktörer kan ha ett intresse att stärka sin egen position eller marknadsandel, till exempel genom att eftersträva expertstatus eller verka för att de egna hållbarhetskriterierna blir normerande på marknaden. Att så sker är ofrånkomligt och även naturligt utifrån det uppdrag olika aktörer har av sina ägare, medlemmar eller uppdragsgivare. Det finns därför en uppenbar risk med korporativt organiserade statliga arenor med ett diffust uppdrag att vara samordnare och pådrivare för samhällsförändring.

När Liberalerna år 2016 motionsvägen yrkade på ett tillkännagivande om att det korporativa forumet inte borde införas valde civilutskottets majoritet att behandla detta som ett rent budgetyrkande om att regeringens budgetäskande om extra medel till ett forum för miljösmart konsumtion och livsstil borde avslås (bet. 2016/17:CU1 s. 19). Detta är en felaktig hantering. Liberalernas budgetalternativ framgick i vår budgetmotion, och vårt yrkande i den konsumentpolitiska motionen (2016/17:3471) handlade om ett sedvanligt s.k. negativt tillkännagivande om att regeringen inte borde ge Konsumentverket ett visst regeringsuppdrag. Vi upprepar därför vårt yrkande om ett nej till ett korporativt sammansatt forum vid Konsumentverket.

Förbättra möjligheten till skuldsanering

Människor som sitter fast i en skuldfälla måste få möjlighet att ta sig ur den. Reformeringen av skuldsaneringslagen för något år sedan är en viss förbättring, men mer behöver göras. Vi anser att huvudprincipen ska vara att den som beviljas skuldsanering får en betalningsplan på tre år. Detta är ett bättre alternativ än den nu gällande modellen med fem års betalningsplan med inslag av betalningsfria månader.

Oseriös kreditgivning och snabblån

Snabb lån – eller sms-lån – är lån med kort löptid och hög ränta. De effektiva räntorna ligger ofta långt över 100 procent och företagen marknadsför sig med att deras kreditprövningar syns i form av utdrag hos kreditupplysningscentraler.

Under perioden 2010–2014 mer än fördubblades antalet ansökningar till Kronofogden om betalningsförelägganden på grund av obetalda sms-krediter och andra snabb lån. År 2010 gjordes drygt 28 000 ansökningar, en siffra som ökade till nästan 57 000 år 2014. Därefter har Kronofogden upphört att göra årssammanställningar eftersom branschen förändras så snabbt att myndigheten anser sig sakna möjlighet att

bedöma vilka företag som bör ingå i en sådan sammanställning. Ingenting tyder dock på att problemet minskat sedan dess.

Finansinspektionen har sedan 2014 tillsyn över alla företag som ger eller förmedlar lån till konsumenter, även över de så kallade snabblåneföretagen. Alla företag som lämnar eller förmedlar krediter till konsumenter behöver tillstånd hos FI. Enligt FI:s regler får företagen bara låna ut pengar till konsumenter som förväntas kunna betala tillbaka lånet inom den avtalade lånetiden. En förutsättning för detta är bland annat att företagen gör en tillfredsställande kreditprövning av dem som söker lån. Även Konsumentverket har sedan tidigare tillsyn över att företagen sköter kreditprövningen och har också sedan 2014 möjlighet att ta ut en sanktionsavgift av de företag som inte sköter sin kreditprövning på rätt sätt.

Det är uppenbart att dagens regler inte ger tillräckliga möjligheter att ingripa mot de företag som bedriver kreditgivning på ett direkt oansvarigt sätt. Lån med kort löptid är inte i sig något som måste motverkas. Däremot finns det ingen anledning att hålla de företag om ryggen som har som affärsidé att utnyttja luckor i regelverket och bedriva vårdslös kreditgivning som driver människor in i en skuldfälla.

Den enskilde har alltid ett ansvar för sina ekonomiska beslut. Den som har tagit ett lån ska normalt också förväntas betala tillbaka skulden. Däremot är det inte givet att kreditgivare ska kunna använda sig av statens tvångsmakt för att begära myndighetshjälp i att driva in skulder för lån som beviljats på oseriösa grunder.

Till att börja med behöver reglerna om kreditprövning skärpas. Förslagen från utredningen om stärkt skydd på konsumentmarknaden för högkostnadskrediter (SOU 2016:68) bör genomföras, bland annat att kreditprövning blir obligatorisk även vid så kallade gratislån och att beräkningen av den så kallade kvar-att-leva-på-kalkylen bör göras med större marginaler.

Vidare bör marknadsföringen av snabblån omgärdas med strängare regler. Högre krav om måttfullhet i marknadsföringen bör införas, liksom tydligare information om vad högkostnadskrediter innebär och vart man kan vända sig om man behöver råd och hjälp.

Även begränsningar vad gäller själva kreditgivningen behövs. Ur liberal synpunkt är det viktigt att slå fast att statlig reglering som innebär begränsningar av rätten att ta ekonomiska beslut bara ska övervägas om det är absolut nödvändigt. Med tanke på vilka stora skadeverkningar som oseriös långivning får för människors privatekonomi har vi dock kommit till den punkt där detta måste prövas. Vi anser därför att regler bör införas om räntetak och kostnadstak, varvid kostnadstaket också ska beakta kostnaden

för dröjsmålsränta och inkassokostnader. Likaså bör en högkostnadskredit inte kunna förlängas i det oändliga utan att avbetalning sker.

Liberalerna anser därutöver att oseriösa kreditgivares möjligheter att vända sig till Kronofogden måste begränsas. Den statliga tvångsmakt som ligger i Kronofogdens myndighetsutövning ska inte missbrukas av oseriösa aktörer. En möjlighet skulle kunna vara att den kreditgivare som ansöker om betalningsföreläggande på grund av obetalda krediter får utökat ansvar att även lämna in dokumentation över den kreditprövning som gjorts. Om Kronofogden finner att kreditprövningen inte följer god kreditgivningssed ska i så fall Kronofogden inte medverka till att driva in skulden. Även andra möjligheter att strama upp regelverket bör övervägas.

Vidare bör en översyn göras av den civilrättsliga och straffrättsliga bestämmelsen om ocker. I lagens mening innebär ocker att en person använder sig av ”annans trångmål, oförstånd, lättsinne eller beroende ställning till att utverka en förmån för sig själv som står i uppenbart missförhållande till vederlaget”. Avtalsförhållanden som innebär ocker blir civilrättsligt ogiltiga, och det finns också en motsvarande bestämmelse i brottsbalken.

Lagstiftningen mot ocker är av mycket gammalt ursprung och är svår att tillämpa på dagens kreditmarknad. I rättsfallet NJA 1995 s. 430 uttalade Högsta domstolen att den effektiva räntan inte är ett lämpligt mått på om en näringsidkare gjort sig skyldig till ocker. I stället ska en samlad bedömning göras av räntan och lånevillkoren i övrigt.

Kreditförbudet vid lotteriförsäljning

Huvudregeln är att det inte är tillåtet att sälja lotter på kredit. Dock finns ett visst utrymme för Lotteriinspektionen att i synnerliga fall bevilja undantag från förbudet, om det handlar om försäljning mot faktura gällande så kallade rikslotterier.

Rätten att bevilja undantag infördes i en proposition från den dåvarande socialdemokratiska regeringen (prop. 2004/05:3). I förarbetena till bestämmelsen anförde regeringen bland annat att så kallade rikslotteriers försäljning av lotter mot faktura snarast framstod som ett alternativt betalningssätt än ett sätt att göra det möjligt för den som inte har råd att ändå spela. Försäljningsmetoden ansågs inte heller innebära en risk för spelmissbruk. Bedömningen var att det i stället rörde sig om en lösning som var praktisk och ekonomisk för både anordnaren och lottköparen. Risken för ett upprepat och ett oplanerat spelande framstod enligt den socialdemokratiska regeringen som i det närmaste utesluten.

Det har därefter framkommit att ett rikslotteri som är direkt knutet till ett politiskt parti i stor skala och med offensiv marknadsföring säljer lotter till redan skuldsatta personer. Sedan 2014 har detta partiloteri gått till Kronofogden för att driva in skulder från cirka 8 000 personer. I nästan 2 000 fall har den obetalda krediten lett till betalningsanmärkning för den enskilde. Nästan 100 personer har visat sig få köpa nya lotter på kredit trots att de redan hamnat hos Kronofogden för att de inte betalat för tidigare lotter.

Det står klart att den nuvarande lagstiftningen om kredit vid lotteriförsäljning inte fungerar effektivt. Även här utnyttjas luckor i lagstiftningen på ett oseriöst sätt, vilket drabbar enskilda vars skuldsättning fördjupas.

Eftersom möjligheten att sälja lotter på faktura i sig är ett undantag från huvudregeln om förbud är det motiverat att även reglerna om indrivning av obetalda lotterikrediter behöver förändras. Ett sätt kan vara att det inte ska vara tillåtet att vända sig till Kronofogden för indrivning av obetalda lottkrediter. Det bör också övervägas skärpta konsekvenser för anordnaren av lotteriet. Vid allvarliga fall av vårdslös försäljning av lotter på kredit bör det till exempel vara möjligt att dra in lotteritillståndet.

Falska konkurser

En fråga som inte är direkt konsumenträttsligt relaterad men berör den enskildes ekonomiska integritet handlar om skyddet mot falska konkursansökningar. Vi väljer därför att ta upp den i detta sammanhang.

I dag saknas ett effektivt skydd mot att en person utsätts för en falsk ansökan om konkurs, därför att någon annan gentemot myndigheterna utger sig för att vara personen i fråga. Ett uppmärksammat fall inträffade i somras när en framträdande företrädare i näringslivet utsattes för en id-kapning och därefter blev försatt i konkurs. Eftersom den som är försatt i konkurs inte får ha ledande befattningar i företag ledde detta till att personen även blev avregistrerad som verkställande direktör och styrelseledamot i stora och börsnoterade företag.

Såväl tingsrätten, som beslutar om konkurs, och Bolagsverket, som ansvarar för registerhållningen av personer med ledande företagsuppdrag, behandlade detta som ett rent blankettärende och verkställde åtgärderna i enlighet med gällande regler. Konkursbeslutet överklagades av den drabbade och besluten hävdades snabbt, men de potentiella skadorna för både personen själv och det börsnoterade företaget var mycket stora.

Enligt konkurslagen ska tingsrätten fatta ett beslut om konkurs om ansökan kommer från gäldenären själv. Detta gäller oavsett om det är en fysisk eller juridisk person. För fysisk person krävs endast en undertecknad ansökan och ett utdrag ur folkbokföringen, något som vem som helst kan beställa. För juridisk person, såsom aktiebolag, krävs inte dokumentation i form av exempelvis styrelseprotokoll eller stämmobeslut. Domstolen ska endast göra en närmare granskning om det finns särskilda skäl. Inga krav ställa på att den sökande ska legitimera sig.

I lagen saknas uttryckliga regler för vem som är behörig att ansöka om att försätta en bostadsrättsförening i konkurs, något kan medföra stora problem av ekonomisk natur för bostadsrättsinnehavarna. Om en bostadsrättsförening felaktigt försätts i konkurs blir samtliga bostadsrättshavares andelar i föreningen värdelösa och lägenheterna betraktas som hyresrätter i konkursboet, med de följer detta får för de boendes privatekonomi

Ett felaktigt konkursbeslut kan få förödande följder. Förutom den rena förtroendeskan kan det bland annat innebära att företag eller andra juridiska personer ställs under konkursförvaltning, med de följer detta får med sig. Lagstiftningen behöver snarast ses över för att motverka och om möjligt eliminera risken för att fysiska eller juridiska sätts i konkurs genom falska ansökningar.

Robert Hannah (L)

Christer Nylander (L)

Emma Carlsson Löfdahl (L)

Maria Weimer (L)

Tina Acketoft (L)

Mats Persson (L)